

έγένετο ἐκ τοῦ αἰγυπτιακοῦ Ba. Σπάδιξ ἀπαντᾷ παρὸς Πλουτάρχ. Συμπ. 8, 4 πρῶτος Θησεὺς ἐν Δῆλῳ ἀγῶνα ποιῶν ἀπέσπασε καλόν τοῦ ιεροῦ φοίτικος, δὲ καὶ σπάδιξ ὄντος θησεύδη, εἶναι σπηλική ἡ λέξις κατὰ Hahn.

58. **Στίψι** καὶ **Στίψις**, μικρὴ βροχὴ τῶν ὄφρων καὶ βλεφαρίδων, οὗθεν καὶ τὸ βῆμα στίψις=βάπτω ὄφρος καὶ βλεφαρίδας καὶ ἐν γένει τὰς τρίχας. Κατὰ Pape καὶ Hahn εἶναι αἰγυπτιακῆς ἀρχῆς.

(Ἀκολουθεῖ).

M. I. ΚΕΦΑΛΑΣ.

G. E. LESSING.

ΛΑΟΚΟΩΝ*

III

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

IZ'.

Ἄλλ' ίδως ἀντείπῃ τις ὅτι τὰ σημεῖα τῆς ποιήσεως οὐ μόνον ἀλλήλοις ἔπονται ἀλλά καὶ αὐθαίρετα τυγχάνουσι καὶ δύνανται ἐν γένει ως τοιαῦτα, νὰ παραστήσωσι σώματα, οἷα ἐν χώρῳ ὑφίστανται. Καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Ὄμηρῷ εὑρονται παραδείγματα τούτου, ἥδηντα δὲ τις ν' ἀναμνησθῇ τῆς παρ' αὐτῷ ἀπίδος τοῦ Ἀχιλλέως, ἵνα τύχῃ τοῦ θετικωτάτου παραδείγματος περὶ τοῦ πῶς δύναται τις διεξοδικῶς πλὴν οὐκ ἥττον ποιητικῶς νὰ περιγράψῃ ἐν μόνον πρᾶγμα κατὰ τὰ προσκείμενα ἀλλήλοις μέρον αὐτοῦ.

Θ' ἀπαντήσω εἰς τίνιν διττὴν ταύτην ἀντίστοιν. Ἀποκαλῶ αὐτὴν διττήν, διότι ὁρθόν τι συμπέρασμα δέον νὰ ἔναι ἔγκυρον κανὸν ἐτὶ μὴ ὑπάρχῃ σχετικὸν παράδειγμα· τούταντίον δὲ εἰς τὸ τοῦ Ὄμηρου παραδείγμα ἀποδιδώσω σπουδαιότητα, κανὸν ἐτὶ δι' οὐδενὸς συμπεράσματος δύναμαι νὰ δικαιολογήσω αὐτό.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι, αὐθαιρέτων ὄντων τῶν σημείων τοῦ λόγου, εἶναι βεβαίως δυνατὸν ὅτε δι' αὐτῶν νὰ θέρῃ τις τὰ διαφορὰ μέρον σώματός τινος ἐν τοιαύτῃ ἀλληλουχίᾳ, οἷος καὶ ἐν τῇ φύσει αὐτῇ ἀπαντῶσι. Τοῦτο δῆμος ἀποτελεῖ ἴδιότητα τοῦ λόγου ἐν γένει καὶ τῶν σημείων αὐτοῦ, οὐχὶ δῆμος ὑπὸ τῶν ἔποψιν τῆς ἀρμοδιότητος ως πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ποιήσεως. Ο ποιητὴς οὐδόλως ἔφειται ἵνα ἀπλῶς καταληπτὸς μόνον γίνηται, αἱ δὲ παραστάσεις αὐτοῦ ἀπλῶς καθαραὶ καὶ σαφεῖς δοσι, διότι εἰς τοῦτο ἀρκεῖται ὁ πεζογράφος μόνον, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ ἵνα τὰς ιδέας, δις ἐν ἥμιν ἔγειρει, τοδοῦτον ζωηράς καταστήσῃ ὅτε ἐν τῇ ταχύτητι, μεθ' οἵς ἀνελίθδονται, νὰ πιστεύωμεν ὅτι αἰσθανώμεθα τὰς πραγματικὰς αἰσθητὰς ἐντυπώσεις τῶν ὑπὸ τῶν ιδεῶν ἐκείνων ἐκδηλουμένων ἀντικειμένων, ἐν τῇ στιγμῇ δὲ ταῦτη τῆς ἀπάτης νὰ παύωμεν τοῦ νὰ ἔχωμεν συνειδοῦσιν τῶν μέσων, ἀτινὰ πρὸς τοῦτο μεταχειρίζεται, πτοι τῶν λέξεων αὐτοῦ. Εἰς τοῦτο δὲ κατέληγεν η ἀνωτέρω ἐρμηνεία τῆς ποιητικῆς εἰκόνος. Ἀλλ' ὁ ποιη-

τῆς δέον πάντοτε νὰ ζωγραφῇ· τῶρα δὲ θέλουμεν ίδει κατὰ πόσον ἀργόζουσι τῇ ζωγραφικῇ ταύτῃ σώματα, ὃν τὰ μέλη ἀλλήλοις παράκεινται.

Tίνι τρόπῳ ἐπιτυγχάνομεν τῆς σαφοῦς παραστάσεως πράγματός τινος ἐν χώρῳ; Πρῶτον παρατηροῦμεν τὸ μέρον αὐτοῦ κατ' ιδίαν, εἴτα τὸν σύνδεσμον τῶν μερῶν τούτων καὶ τέλος τὸ ὅλον. Τὰς διαφόρους ταύτας ἐνεργείας ἔκτελοῦσιν αἱ ήμέτεραι αἰσθητεῖς μετὰ ταχύτητος τοδοῦτον καταπληκτικῆς, ὅστε φαινονται ήμιν ως μία καὶ μόνη, η δὲ ταχύτης αὕτη εἶναι ἀπαραίτητως ἀναγκαία, προκειμένου νὰ λάβωμεν ίδεαν τοῦ ὅλου, ὅπερ οὐδὲν πλέον εἶναι η τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ιδεῶν, ἀς περὶ τῶν μερῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ συνδέσμου αὐτῶν σχηματίζουμεν. Τεθείσθω λοιπὸν ηδην πρὸς τούτοις ὅτι ο ποιητὴς ἀγει ήμᾶς ἐν λαμπροτάτῃ τάξει ἀπὸ τοῦ ἐνδός μέρους τοῦ ἀντικειμένου πρὸ τὸ ἔτερον τεθείσθω ὅτι γινώσκει κάλλιστα νὰ σαφνίσῃ ήμιν τὸν σύνδεσμον τῶν μερῶν τούτων πόσον χρόνον πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖ; Ἐκεῖνο, ὅπερ διὰ μιᾶς ἔθορη δὲ ὀφθαλμίος, ἀφηγεῖται οὗτος ήμιν μετὰ καταδίλου προσδύτητος καὶ βαθυπόδου, συχνάκις δὲ συμβαίνει ὅτε ἐν τῷ τελευταίῳ χαρακτηρὶ νὰ ληδυονήσωμεν πάλιν τὸν πρῶτον. Καὶ δῆμος, ἐὰν θέλωμεν ἐκ τῶν χαρακτηρῶν τούτων ἐν τῷ ὅλον νὰ σχηματίσωμεν, ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τὰ παρατηρούμενα μέρη μενούσιν ἀδιακόπως παρδόντα καὶ δύναται οὗτος νὰ διέλθῃ ταῦτα ἐπανειλημμένως· τούταντίον διὰ τὴν ἀκοὶν ἀπόλλινται τὰ ἀκούθεντα μέλη, ἐὰν μὴ μείνωσιν ἐν τῇ μνήμῃ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἔτι μείνωσιν ἐκεῖ, διόποιον κόπον καὶ ὄποιαν προσπάθειαν ἀπαιτοῦσιν οὐν' ἀνανεωθῶσιν αἱ ἐντυπώσεις αὐτῶν κατὰ τάξιν οὕτω ζωηρῶς η καὶ διὰ μετρίας ταχύτητος μόνον ἀπαξιεῖται περὶ τοῦ ὅλου σχηματίσωμεν;

"Ἄς δοκιμάσωμεν τοῦτο ἐπὶ παραδείγματος, ὅπερ δύναται νὰ θεωρηθῇ ως ἀριστοτέχνημα ἐν τῷ εἶδει αὐτοῦ¹:

Τῆς εὐτερεπούς γετιαρῆς η κορυφὴ ὀρθοῦται
ἐρ μέσῳ ταπεινῷ χοροῦ ἀλλωρ ἀπλῶρ βοτάρω.
ἐπὶ τὰ τερματα αὐτῆς λαὸς ἀρθέωρ κάππει
καὶ ὁ γαλαρός της ἀδελφὸς ἐρ σεβασμῷ προσκαλίτει.
Ἀρθέωρ ὁ ἀγρὸς χρυσός, ἐπὶ μορφὴν ἀπτίτωρ,
τὴν σκιερὰν αὐτῆς στολὴν καλλύτωρ, περιστρέψει·
τὸ στίλβων λευκοπάτσιορ τῷρ λείωρ αὐτῆς φύλλωρ
ἀστράπτει ἐκ τῆς λάμψεως ἀδαμαρτίτωρ θρύβωρ.
Ὀρθότατορ ῥὰ συρρεῖτ² η ρόμη μετὰ κόσμου·
καὶ δράστορ σῶμα ζῆψ ψυχὴν ὀρατοτέρα ἔτει.
Ἐρταῖθα χθαμαλὼρ φυτόρ, ως φαιδρὸν τέφορ,
ἔχει τὸ φύλλον σταρφωτὸρ—ἐκ φύσεως τὸ δᾶσορ.
Τὸ ἀρθος, χαριέστατορ πτηνὸρ ἐξ ἀμεθύστον,
δέο τὰ φάμην κέκτηται, διόχρησα καὶ ταῦτα.
Ἀστράπτορ φύλλορ παρεκεῖ δακτυλωτοῦ πρασίτον
εἰς διανγές ρυάκιορ ἀταλῆται δίλορ.
τὴν τῷρ ἀρθέωρ ἀπαλῆτηρ ὑπέρευθρορ χιδρά
ἀστηρ ἔγαλετει φαθδωτὸς ἐτὸς δενκῶρ ἀπτίτωρ.
Ρόδα καὶ σμάραγδοι ἀρθοῦρ καὶ ἐρ κοιτῷρ δειμωτοὶ
καὶ πορφυρόχρονοι ἔθνυμα τοῦρ βράχοντας περιβάλλεται.

1) Τίθεται τοῦ κ. Hallers.

2) Τίθεται ξεροῦ. 19, σελ. 365—367.

Ἐκεῖνα, ἄτινα ὁ σοφὸς ποιητὴς μετὰ πολλῆς τῆς τέχνης ζωγραφεῖ καὶ συμφώνως τῇ φύσει, εἶναι βότανα καὶ ἄνθη. Ζωγραφεῖ, ἀλλ' ἄνευ οἰασμάτων απάτης. Δὲν θέλω νὰ εἴπω ὅτι ὁ μηδέποτε τοιαῦτα βότανα καὶ ἄνθη ιδῶν δὲν ἥθελε δυνηθῆ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ νὰ σχηματίσῃ ιδέαν τινὰ περὶ τούτων. Πιθανὸν ὅτι ὅλαι αἱ ποιητικαὶ εἰκόνες ἀπαιτοῦντι προηγουμένην τινὰ γνωριμίαν μετὰ τῶν ἀντικειμένων, ἄτινα ἔξεικονιζουσιν. Ἐπίσης οὐδὲν λέγω δύνηται ἡρόεις τοιαῦτης γνωριμίας, ὁ ποιητὴς θὰ ἀνύναται νὰ διεγείρῃ ζωγροτέραν ιδέαν περὶ τινῶν μερῶν. Ἐρωτῷ μόνον αὐτὸν ὅποια τις εἶναι ἡ περὶ τοῦ ὅλου ιδέα; Ἐάν αὐτὴ δέον νὰ ἦναι ζωγροτέρα τότε οὐδὲν λέγω δύνηται αἱ ποιητικές θεωρίες τοῦ ζωγράφου τούτου νὰ προεξέχωσιν ἐν αὐτῇ ιδιάζοντα μέρον ἀλλὰ τὸ ὑπέρτερον φῶς ἐπὶ ὅλων ἐξ ἴσου νὰ φαίνηται διακεχυμένον, ἢ δὲ οὐδέτερα φαντασία δέον ἐξ ἴσου ταχέως ἀπαντα γὰ διατρέχῃ, ἵνα διὰ μιᾶς πλάττῃ ἐξ αὐτῶν ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν τῇ φύσει διὰ μιᾶς καθορᾶται. Συμβαίνει τοῦτο ἐνταῦθα; Ἐάν οὐχί, πῶς δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι «τὸ ὄμοιότατον σχέδιον ζωγράφου τινὸς θὰ παρίστατο ἀπέναντι τῆς ποιητικῆς ταύτης περιγραφῆς ὅλως ἀσθενές καὶ σκοτεινόν;»¹⁾ Λαῦτη ἀπειρῶς ἀπολείπεται ἐκείνου, ὅπερ γραμμαὶ καὶ χρώματα δυνανται νὰ ἐκφράσωσιν ἐπὶ τῆς ὄθόνης ὃ δὲ περὶ τὴν τέχνην κριτής, ὃς ἀποδίδει αὐτῇ τὸν ὑπερβολικὸν τοῦτον ἔπαινον, πρέπει ὑπὸ ὅλως ἐσφαλμένην ἔποψιν νὰ ἐθεώρησε ταύτην²⁾ δέον νὰ ἐπέστησε τὸν προσοχὴν αὐτοῦ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ ξένου διακόσμου, διὸ ὁ ποιητὴς συνέτλεξεν ἐν ταύτῃ, ἐπὶ τῆς ὑπέρ τὴν φυτικὴν ζωὴν ἔξαρσεως, ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἐδωτερικῶν τελειοτήτων, αἵς τὸ ἔπωτερον κάλλος ὡς κέλυφος μόνον χρησιμεύει, ἢ ἐπ' ἐκείνης τῆς καλλονῆς καὶ τοῦ βαθμοῦ τῆς ζωγρότητος καὶ ὄμοιότητος τῆς εἰκόνος, ἢν ήμιν ὡς τε ζωγράφος καὶ ὁ ποιητὴς περὶ αὐτῆς δύναται νὰ παράσχῃ. Πλὴν ἐνταῦθα πρόκειται ἀπλῶς περὶ τοῦ τελευταίου καὶ ὡς λέγων ὅτι οἱ ἀπλοὶ στίχοι

*'Αρθέωρ ὁ ἀγρὸς χρυσός, ἐπὸ μορφὴν ἀκτίνων,
τὴν σκιερὰν αὐτῆς στολὴν καλλέρων, περιστέρει·
τὸ στίλβον λευκοπτέρασιν τὸν δείων αὐτῆς γέλλων
ἀστράπτει ἐκ τῆς λάμψεως ἀδαμαρτίνων θρόισθω.*

ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι δύνανται ὡς πρὸς τὴν ἐντύπωσιν, ἢν ἐμποιοῦσι, ν' ἀγαλλῶνται πρὸς τὴν ἀπομίμησιν ἐνὸς Χουϋδοίμ²⁾ οὐδέποτε θὰ συνεβουλεύθη τὸν αἰσθητὸν αὐτοῦ ἢ ἐξ ἐπίτιπες ταύτην θ' ἀργῆται. Οὔτοι δύνανται, τῶν ἀνθέων τούτων ἐν χερσὶν εὐρισκομένων, καλλιστα ν' ἀπαγγελθῶσι, καθ' ἑαυτοὺς ὅμως ὀλίγον ἢ οὐδὲν λέγουσι. Εἰς ἐκάστην τῶν λέξεων ἀκούω ἔργαζόμενον τὸν ποιητήν, ἀλλ' αὐτὴν ταύτην τὸν πραγματικότητα πολὺ ἀπέχω τοῦ νὰ ἴδω.

Ἐπαναλαμβάνω ὅτι δὲν ἀγνοῦμαι ἐν γένει ὅτι ὁ λόγος κέκτηται τὴν δύναμιν νὰ περιγράψῃ σωματικὸν τι σύνολον κατὰ τὰ μέρη αὐτοῦ· δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο, διότι τὰ σημεῖα αὐτοῦ, καίπερ ἀλλοίοις ἐπόμενα, οὐχ ἄττον εἰσὶν αἰθαίρετα. Ἀλλ' ἀρνοῦμαι τὴν δύναμιν ταύτην εἰς τὸν λόγον ὡς μέσον τῆς ποι-

σεως, καθόδον ἐκ τῶν τοιούτων γενικῶν περιγραφῶν τῶν σωμάτων ἐλλείπει τὸ ἀπατηλόν, πρὸς ὃ ἡ ποιητικὴς ἔξαιρέτως ἀποβλέπει, τὸ δὲ ἀπατηλὸν τοῦτο, τούτου ἔνεκα λέγω δυνατὸν νὰ ἐλλείπῃ ἐξ αὐτῶν, καθόδον ἡ ὡς δυνόλου ὑπαρξίας τοῦ σώματος συγκρούεται μετὰ τῆς ἔξακολουθητικῆς ιδιότητος τοῦ λόγου καὶ, ἐνῷ τὸ πρῶτον ἐν τῷ δευτέρῳ συγχωνεύεται, εὐκολώτερον μὲν ἀποβαίνει ὁ εἰς τὰ μέρη αὐτοῦ χωρισμὸς τοῦ ὅλου, ἀλλ' ἡ ἐν τέλει ἐπανασύνθεσις τῶν μερῶν τούτων πρὸς ἀπαρτισμὸν τοῦ ὅλου καθίσταται ἀδυνάτως δυσχεροῦς οὐχὶ σπανίως δὲ καὶ ἀδύνατος.

Πανταχοῦ λοιπὸν ὅπου δὲν ἀποσκόπεῖται ἡ φανταστικὴ ἀπάτη καὶ ὅπου πρόκειται μόνον περὶ τοῦ νοντικοῦ τῶν ἀναγνωστῶν καὶ περὶ τῆς καθαρῶς καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν τελείας ιδέας, δύνανται αἱ ἐκ τῆς ποιησεως ἀποκεκλεισμέναι αὖται περιγραφαὶ τῶν σωμάτων νὰ εὐρίσκωσι χῶρον καὶ οὐχὶ μόνον ὁ πεζὸς ἀλλὰ καὶ ὁ δογματικὸς ποιητὴς (ἐπειδὴ ἐκεῖ ὅπου οὕτος δογματίζει δὲν εἶναι πλέον ποιητὴς) δύνανται νὰ ποιῶνται κροῦσιν τούτων μετὰ πολλῆς τῆς ὀφελείας.

Οὕτω π. χ. ὁ Βιργίλιος περιγράφει ἐν τῷ περὶ γεωργίας ποιήματι αὐτοῦ μίαν πρὸς κτηνοτροφίαν κατάλληλον ἀγέλαδά:

. . . Optima torvae
Forma bovis, cui turpe caput cui plurima cervix,
Et erurum tenus a mento palearia pendent;
Tum longo nullus lateri modus: omnia magna,
Pes etiam, et camuris hirtae sub cornibus aures.
Nec mihi displiceat maculis insignis et albo,
Aut juga detrectans interdumque aspera cornu,
Et faciem tauro propior; quaeque ardua tota,
Et gradiens ima verrit vertigia cauda.

"Ἡ ωραῖον πῶλον:

. . . Illi ardua cervix
Argutumque caput, brevis alvus, obesaque terga,
Luxuriatque toris animorum pectus, etc.

Τίς δὲ δὲν διορᾶ ἐνταῦθα ὅτι ὁ ποιητὴς ἐφρόντιζε μᾶλλον περὶ χωρισμοῦ τῶν μερῶν ἢ περὶ τῆς παραστάσεως τοῦ ὅλου; Οὔτος θέλει ν' ἀπαριθμήσῃ ἡμῖν τὰ διακριτικὰ γνωρίσματα καλοῦ πωλαρίου ἢ ἀκμαίας ἀγελάδος ἵνα καταστήσῃ ἡμᾶς ἰκανούς ὅστε, ὅταν πλειοτέρας ἢ ὀλιγωτέρας τούτων ἀπαντύσωμεν κατόπιν, νὰ κοίνωμεν περὶ τῆς ποιητοῦ τοῦ ἐνός ἢ τοῦ ὅλου ἀδιάφορον ὅμως εἰς αὐτὸν εἰ πάντα τὰ γνωρίσματα ταῦτα εὐχερῶς δύνανται νὰ συναρμοσθῶσιν ἐν μιᾷ ζωηρῷ εἰκόνι ἢ οὐ.

Ἐκτὸς τῆς χρησίμεως ταύτης αἱ λεπτομερεῖς εἰκόνες σωματικῶν ἀντικειμένων ἄνευ τῆς ἀνωτέρω μηνυμονεύθεσης δημοικῆς περὶ τὴν τέχνην δεξιότητος τοῦ μεταβάλλειν τούτων εἰς πάντα τὰ γνωρίσματα ταῦτα εὐχερῶς δύνανται νὰ προσθῇ περιστέρεω, ἀρχεται ζωγραφῶν δάσος, βιού, θυμάκιον ἐλικοειδῶς ρέον διὰ χαριέντων ἀγρῶν, θροοῦν ρεῦμα, οὐράνιον τόξον καὶ τὰ τοιαῦτα.

1) Breitingers Kritische Dichtkunst Th. II. σ. 802.

2) Huysum, σίκαρένεια ὀλλακῆν ζωγράφων Σ. M.

1) Georg. Iib. III v. 51 et 79.

— — — Lucus et ara Diana,
Et properantis aquae per amoenos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum, aut pluvius deseribitur arcus.¹

Ο ἀνδρικός Πόπ μετά μεγάλης περιφρονίσεως πέτυζε πρός τὰς γραφικὰς ἀποπείρας τῆς ποιητικῆς τῶν παιδικῶν αὐτοῦ χρόνων. Ρητῶς ἔζητε ἵνα ὁ μὴ θέλων ἀναξίως νὰ φέρῃ τὸ δυνατόν, ὥφελει νὰ ἀγνοθῇ ὅσον τὸ δυνατόν ἐνωρίτερον τὸν πρός περιγραφὰς πόθον, ἔχαρακτήσεις δὲ τὸ ἀπλῶς γραφικὸν ποίημα ὡς συμπόσιον ἐξ ἀπλῶν καρουκευμάτων.

Περὶ τοῦ κυρίου Κλάϊστ δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι ἐπ' ἐλάχιστον ἔθεμνύνετο διὰ τὸ περὶ τοῦ ἔαρος ἔργον αὐτοῦ. Ἐὰν ἔζη μακρότερον βεβαίως ἀλλοίαν ὅλως θὰ παρεῖχεν εἰς τοῦτο μορφήν. Ἐσκέψθη νὰ διαγράψῃ σχέδιον αὐτοῦ καὶ ἔζητε μέσα, δι' ὃν τὸ πλᾶθος τῶν εἰκόνων, ὑπερ τυχαίως ἔνθεν κακεῖθεν τοῦ ἀτελευτήτου τῆς ἀνανεομένης πλάσεως ἐφαίνετο ἀποσπάσας, νὰ παραστήσῃ ἐν τῷ φυσικῷ τάξει πρὸ τῶν ὀθθαλμῶν αὐτοῦ παραγομένας καὶ ἀλλήλαις διαδεχομένας. Θὰ ἔξετέλει πρός τούτοις καὶ ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ Μαρμοντέλ ἀναμφιβόλως ἐξ ἀφορμῆς τῶν «Ἐκλογῶν» αὐτοῦ (*Elegues*) πλείστοις τῶν γερμανῶν ποιητῶν συνεβούλευσε· θὰ ἐσχημάτιζεν ἐκ σειρᾶς εἰκόνων, ὀλίγα ἐγκλεισθεῖσαν αἰσθητά, ἀλληλουχίαν αἰσθημάτων, ὀλίγας παρουσιαζόντων εἰκόνας.

ΙΗ.

Καὶ ὅμως ἄν καὶ ὁ "Οὐρρος αὐτὸς περιέπεδεν εἰς τὰς παγεάς ταύτας ἀπεικονίσεις σωματικῶν ἀττικειμένων, πιστεύω ὅτι ὀλίγιστα θὰ ὑπάρχωσι χωρία ἄτινα δύναται τις νὰ προσαγάγῃ ὑπὸ τὴν ἐποψὺν ταύτην καὶ πέποιθα ὅτι καὶ τὰ ὀλίγιστα ταῦτα χωρία τοιαῦτά εἰσι τὸν χαρακτήρα, ὥστε ἐπικυροῦσι μᾶλλον τὸν κανόνα, οὗτινος φαίνονται ἀποτελοῦντα ἔξαίρεσιν.

"Οθεν ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγομεν ὅτι βάσις μὲν τοῦ ποιητοῦ εἶναι ἡ ἐν τῷ χρόνῳ ἀλληλουχία, βάσις δὲ τοῦ ζωγράφου ὁ χώρος.

Ἡ ἐν μῷ καὶ τῇ αὐτῇ εἰκόνι προσαμώγη δύο κατ' ἀνάγκην ἀπ' ἀλλήλων ἀφεστώτων χρονικῶν σημείων, ὡς π. χ. πρότερει ὁ Fr. Mazzuoli παριστῶν τὴν ἀρχαγὴν τῶν Σαβίνων παρθένων μετὰ τῆς συνδιαλλαγῆς τῶν συζύγων αὐτῶν μετὰ τῶν ιδίων συγγενῶν ἢ ὡς ὁ Τισιανός, δισυνενῶν ἐπὶ τῷ αὐτῷ τὸ ὄλον ιστορικὸν τοῦ ἀπωλολότος νιοῦ, τὸν ἀδωτὸν αὐτοῦ βίον, τὴν ταλαιπωρίαν καὶ τὴν μετάνοιαν αὐτοῦ, ἢ ἐπὶ τῷ αὐτῷ προσαμώγη τούτων καλεῖται ἐπέμβασις τοῦ ζωγράφου εἰς τὸν κύκλον τοῦ ποιητοῦ, τοῦ⁰ ὅπερ ἡ καλαισθοσία οὐδέποτε θὰ ἐπιδοκιμάσῃ.

Τὸ πρὸ τοῦ ἀναγγώστου βαθμαία ἔκθεσις πολλῶν μερῶν ἦν πραγμάτων, ἄτινα ἐν τῇ φύσει κατ' ἀνάγκην διὰ μᾶς ἀναγκάζομαι νὰ παρατηρήσω, ὅταν πρόσκηται ταῦτα σύνολόν τι νὰ παραστήσωσι, τοῦτο δὲ ἵνα διὰ τοῦ μέσου τούτου παρουσιάσω τῷ ἀναγγώστη εἰκόνα τοῦ ὄλου, τοῦτο καλεῖται ἐπέμβασις τοῦ ποιητοῦ εἰς τὸν κύκλον τοῦ ζωγράφου, καθ' ἣν ὁ ποιητὴς καταναλίσκει πολλὴν φαντασίαν ἀνωφελῶς. Πλὴν, ὡς δύο ἀγαθοὶ φίλοι γείτονες οὐδόλως ἐπιτρέπουσιν ἀλλήλοις ἵνα ὁ ἔτερος τῶν δύο τολμᾷ ἀπρεπῆ ἐξάσκη-

σιν ἐλευθερίας ἐν τῇ τοῦ ἔτερου ιδιαιτάτῃ κυριότητι, ἐπιτρέπουσιν ὅμως νὰ ἐπικρατῇ ἀμοιβαία ἐπιείκεια ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὅγιων, πτις συμβιβάζει εἰρηνικῶς ἐκατέρωθεν τὰς μικρὰς ἐπεμβάσεις, ἢς ὁ ἔτερος τῶν δύο καθορᾷ ἑαυτὸν ἀναγκαζόμενον νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐν στιγμῇ βίᾳ, ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων ὑψ' ἢς διατελεῖ, ἐν τῇ ιδιοκτησίᾳ τοῦ ἄλλου οὕτω ταύτο παραποεῖται, προκειμένου καὶ περὶ τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς ποιήσεως.

Δὲν θὰ εἴπω ὅμως πρὸς τοῦτο ὅτι ἐν μεγάλαις ιστορικαῖς εἰκόσιν ἡ μία καὶ μόνη στιγμὴ πάντοτε σχεδὸν εὐρύνεται κατὰ τι καὶ ὅτι πιθανῶς οὐδέποτε ὑπάρχει εἰκὼν πλουσία εἰς πρόσωπα, ἐν ᾧ ἔκαστον πρόσωπον νὰ διασύγχῃ πληρότερα τὴν κίνησιν καὶ τὴν θέσιν, ἢν ἀλλως ὥφειλε νὰ ἔχῃ ἐν τῇ στιγμῇ τῆς κυριώς ἐνεργειας, διότι τὸ μὲν τηρεῖ πρώτην πως θέσιν καὶ κίνησιν, τὸ δὲ βραδύνει πως ἐν ἀμφοτέροις. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἐλευθερίαν, ἢν δὲ καλλιτέχνης διὰ λεπτοτήτων τινῶν ἐν τῇ διατάξει ὥφειλε νὰ δικαιολογήσῃ, ὡς διὰ τῆς χρησιμοποίησεως ἡ καὶ ἀπομακρύνσεως τῶν προσώπων αὐτοῦ, ἐπιτρέποντας αὐτοῖς κατὰ τὸ μᾶλλον ἡ πτοτον στιγμαίαν συμμετοχήν ἐν ἐκείνῳ, ὅπερ συμβαίνει. Ἐνταῦθα ἀπλῶς ποιήσομαι χρῆσιν παραπούσεως, ἢν καὶ ὁ κ. Mengs ποιεῖται περὶ τῶν παρὰ τῷ Ραφαήλ στολῶν.¹ «Πᾶσαι αἱ πτυχαὶ, λέγει, ἔχουσι παρ' αὐτῷ τὸν λόγον αὐτῶν, εἰτε ὡς ἐκ τοῦ ιδίου αὐτῶν βάρους, εἰτε ὡς ἐκ τῆς κινήσεως τῶν μελῶν. Ἐνίστε διαβλέπεται ἐν ταῖς πτυχαῖς ταύταις ἡ προγονιμότην τῶν μελῶν θέσις· καὶ εἰς τοῦτο δ' ὁ Ραφαήλ ἀπέδωκε σημασίαν. Ἐν ταῖς πτυχαῖς καθορᾶται πρὸς τούτοις ἐάν κνήμη τις ἡ βραχίων πρὸ τῆς κινήσεως ταύτης ἔκατεῖχε θέσιν πρὸς τὰ ἔμπροσθεν ἢ πρὸς τὰ ὅπισθεν, ἐάν μέλος τι, καμφθέν, ἐξετάθη ἢδη ἢ ἐκτείνεται, ἢ ἐάν, ἐκτεταμένον ὅν πρότερον, κάμπτεται ἢδη. Ἀναγκισθήσητον τυχάνει ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἐν τῇ περιπτώσει ταύτης συνενοῦ δύο διαβόρους στιγμάς ἐν μῷ καὶ μόνη. Διότι, ἐπειδὴ τὸν πόδα, ὁ ὄποιος ὅπισθεν μὲν εὐρίσκετο, πρὸς ἣ τὰ ἔμπροσθεν δὲ κινεῖται, ἀμέσως ἐπακολουθεῖ τὸ ἐπ' αὐτοῦ ἀπλούμενον μέρος τοῦ ἐνδύματος, ἐπεται ὅτι τὸ ἐνδύματα θὰ ἢτο ἐκ λίαν σκληροῦ ὑφάσματος, ὅπερ δημοσίας μέλος λίαν ἀκατάλληλον εἶναι τούτου ἐνεκα τῇ ζωγραφικῇ· οὕτως οὐδεμία ὑπάρχει στιγμή, καθ' ἣν τὸ ἐνδύματα οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἀλλήλην ἐπαρούσιασε πτυχὴν ἐκείνης, ἢν ἡ ἐνεστῶσα στάσις τοῦ μέλους ἀπαιτεῖ· ὅταν δημοσία καὶ ἐτέρων φέρῃ πτυχὴν, τότε ἡ μὲν πρώτη στιγμὴ ἀνίκει εἰς τὸ ἐνδύματα ἢ δὲ νεωστὶ γενομένην τῷ μέλει. Παρὰ ταῦτα δημοσία τις τὰ ἐπεδείκνυτο τοσαύτην οὐδηποτέ πρὸς τὸν καλλιτέχνην, ὅστις πλεανέκτη πρα αὐτοῦ ἡγεῖται νὰ δειξῃ ἢμῖν ταύτοχρόνως ἀμφε τέρας τὰς στιγμάς; ἢ τις μᾶλλον δὲν θὰ ἐπικρίνει αὐτὸν ἐπὶ τῷ ὅτι ἐφαντάσθη καὶ ἐτόλμησε νὰ διαπράξῃ, τοιοῦτο συμκρότημα ἵνα ἐπιτύχῃ μεγαλειτέρας περὶ τὴν ἐκφρασιν τελειότητος;

(Ἀκολουθεῖ).

ΟΔΓΑ ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

1) De A. P. v. 16.

1) Gedanken über die Schoeneit und über den Geschamek in der Malerei S. 69.